

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Філологічний факультет

Кафедра філософії та культурології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан філологічного факультету

 /проф. Борис БУНЧУК/

“12” *серпня* 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

ІСАГОГІКА, ГЕРМЕНЕВТИКА ТА ЕКЗЕГЕТИКА СТАРОГО ЗАВІТУ

обов'язкова

Освітньо-професійна програма «Богослов'я»

Спеціальність 041 Богослов'я

Галузь знань 04 Богослов'я

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

філологічний факультет

Мова навчання українська

Чернівці 2024 рік

Робоча програма навчальної дисципліни Ісагогіка, герменевтика та екзегетика старого завіту складена відповідно до освітньо-професійної програми «Богослов'я», спеціальності 041 Богослов'я, першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затвердженої Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Протокол № 4 від «24» квітня 2023 р.).

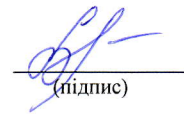
Розробник: **Марчук Олександр Танасійович**, кандидат філософських наук, асистент кафедри філософії та культурології

Викладач: **Марчук Олександр Танасійович**, кандидат філософських наук, асистент кафедри філософії та культурології

Погоджено з гарантом ОП і затверджено на засіданні кафедри філософії та культурології

Протокол № 1 від «12» серпня 2024 року

Завідувач кафедри філософії та культурології

(підпис)

Ольга РУПТАШ

Схвалено методичною радою філологічного факультету

Протокол № 1 від «12» серпня 2024 року

Голова методичної ради філологічного факультету

(підпис)

Алла АНТОФІЙЧУК

Пояснювальна записка

Мета навчальної дисципліни: Метою навчальної дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти теоретичних знань та практичних навичок з критичного аналізу та тлумачення книг Старого Завіту, зокрема через ісагогічний, герменевтичний та екзегетичний підхід. Дисципліна сприяє глибшому розумінню історико-культурного контексту формування біблійних текстів, їх богословського змісту та актуальності для сучасного християнського богослов'я.

Вона займає ключове місце у підготовці майбутніх фахівців за спеціальністю 041 – Богослов'я, забезпечуючи необхідні компетентності для подальшої професійної діяльності, зокрема у сфері богословської освіти, церковного служіння, викладання, місіонерства та релігієзнавчих досліджень.

Завдання вивчення навчальної дисципліни.

Пререквізити – для кращого засвоєння матеріалу з курсу «Ісагогіка, герменевтика та екзегетика Старого Завіту» здобувачу бажано освоїти такі шкільні дисципліни «Історія Стародавнього світу», «Християнська етика», «Людина і світ», а також відповідно до структурно-логічної схеми ОП «Давньогрецької мови» та «Латинської мови».

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 02. Здатність зберігати та примножувати духовні, моральні, культурні, освітні, наукові цінності.

ЗК 05. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 06. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 08. Здатність працювати автономно.

Спеціальні (фахові) компетентності спеціальності (СК)

СК 01. Здатність здійснювати аналіз текстів Святого Письма, священних текстів та богословської літератури із застосуванням методів богослов'я та інших наук.

СК 02. Здатність визначати взаємодії та взаємозв'язки між богословськими традиціями, оцінювати суспільну і культурну роль богослов'я в історичному та сучасному контекстах.

СК 03. Здатність аналізувати й характеризувати усталені та нові богословські традиції, богослужбові та релігійноправові практики.

СК 04. Здатність осмислювати актуальні проблеми в галузі богослов'я та визначати шляхи їх розв'язання.

СК 05. Здатність застосовувати богословські знання в професійній діяльності та суспільному житті відповідно до віроповчальних та морально-етичних засад і принципів.

СК 06. Здатність розпочинати і проводити діалог із виразниками різних богословських традицій та представниками суспільства.

СК 07. Здатність вести просвітницьку діяльність в галузі богослов'я.

СК 08. Здатність проводити консультативну і експертноаналітичну діяльність в галузі богослов'я.

СК 09. Здатність організовувати представницько-посередницьку діяльність в галузі богослов'я.

СК 10. Здатність застосовувати богословські знання та навички в практичній богослужбовій і позабогослужбовій діяльності.

Відповідно до ОП «Богослов'я» **програмні результати навчання** після засвоєння дисципліни є такими:

ПРН7. Аналізувати історію виникнення, основні етапи формування, структуру та принципи

тлумачення Святого Письма та інших священних текстів в історичному, соціальному, філологічному, канонічному і культурному контекстах.

ПРН10. Аналізувати першоджерела та наукові праці, визначальні для оформлення богословських традицій.

Знати:

- загальні відомості про Святе Письмо: назви Біблії, поділ книг Святого Письма за часом написання і за змістом, види змісту, способи пояснення і тлумачення змісту, переклади Святого Письма;
- кількісний і змістовий склад Старого Завіту: канонічні і неканонічні книги, законодавчі, історичні, повчальні і пророчі книги, принцип поділу;
- відомості про книги Старого Завіту: назви книг у єврейському, грецькому, церковнослов'янському та українському текстах, час, місце і мета написання, священні письменники;
- змістове наповнення всіх книг Старого Завіту;
- специфіку роботи з текстом книг Старого Завіту: пояснення змісту за контекстом і через порівняння із паралельними місцями Святого Письма;
- особливості православного і позаправославного тлумачення тексту Старого Завіту;
- біблійне і світське пояснення ключових подій в історії людства: походження світу і людини, розвиток цивілізації, всесвітній потоп, "змішання мов" і Вавилонська вежа; а також окремих надприродних явищ, описаних в Біблії: перехід через Червоне море, "манна", падіння Єрихона тощо;
- особливості локального і месіанського принципу пояснення старозавітних пророцтв.

Вміти:

- працювати зі Святим Письмом: знаходити текст за посиланням, користуватися паралельними місцями, паспортизувати окремі цитати;
- визначати мету написання та головну ідею книг Старого Завіту;
- обґрунтовувати думки православних екзегетів за допомогою контексту чи паралельних місць Святого Письма;
- синтезувати знання Старого Завіту з даними світських наук;

- визначати причини і наслідки доленосних подій, описаних у Старому Завіті: гріхопадіння, потоп, змішання мов, єгипетська неволя, асирійський і вавилонський полони тощо;
- зіставляти провіщування старозавітних пророків із новозавітними месіанськими подіями.

Перелік мінімуму знань, умінь, навичок, необхідних для подальшої практичної діяльності, який повинен отримати студенти в результаті вивчення дисципліни «Ісагогіка, герменевтика та екзегетика Старого завіту»:

- здатність до критичного розуміння сучасної історико-богословської проблематики та методів її осмислення у навчанні та/або професійній діяльності та на межі предметних галузей;
- здатність застосовувати широке знання і глибоке розуміння богословських питань у міждисциплінарних дослідженнях;
- установлювати та співвідносити причинно-наслідковий зв'язок між різними історичними та богословськими моделями, системами, традиціями;
- здатність до самостійного та автономного навчання упродовж життя.

Опис змісту робочої програми навчальної дисципліни Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю	
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання		
Денна	1	1,2 3	13	390	60		60			268	2	Залік, екзамен
Заочна												

Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	с	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1. (Назва)												
Тема 1. Біблія: склад, структура та історія становлення біблійного канону 1. Біблія: загальна	13	2	2			9							

<p>характеристика Книги книг</p> <p>2. Поняття Богодухновенності. Критерії канонізації, канонічність і неканонічність книг Святого Письма</p> <p>3. Поняття біблійного канону. Структура та склад канону Старого Завіту, етапи канонізації.</p> <p>4. Александрійська і палестинська версії канону Старого Завіту. ТаНаХ. Старий Завіт ортодоксального християнства.</p>											
<p>Тема 2. Буття – перша книга Мойсеєвого П'ятикнижжя</p> <p>1. Ісагогіка законодавчих книг Старого Завіту.</p> <p>1.1. Назва та проблема авторства П'ятикнижжя.</p> <p>1.2. Час, місце написання, структура і зміст Тори.</p> <p>1.3. Книга Буття: назва, зміст, богослужбові читання, провідні богословські ідеї.</p> <p>2. Екзегетичний аналіз Біблійної розповіді про творення світу (духовний, ангельський світ; дні творення матеріального світу).</p> <p>3. Перші люди і їхнє життя в раю. Гріхопадіння та його наслідки.</p> <p>4. Релігійно-моральний стан людства до потопу.</p>	13	2	2			9					
<p>Тема 3. Всесвітній потоп. Життєпис післяпотопного людства</p> <p>1. Причини і наслідки потопу. Наукові свідчення</p>	13	2	2			9					

<p>про потоп. Людство після потопу. Нащадки Ноя.</p> <p>2. Вавилонське стовпотворіння. Археологи про Вавилонську вежу.</p> <p>3. Патріархальний період. Авраам. Ісаак – спадкоємець Божих обітниць.</p> <p>4. Яків та Ісав. Йосиф та його брати. Причини наслідки переселення ізраїльтян до Єгипту.</p>											
<p>Тема 4. Вихід: ісагогіко-екзегетичний аналіз книги. Ісагогічні та загальні екзегетичні відомості про другу книгу Мойсеєвого П'ятикнижжя.</p> <p>1.1 Назва, проблеми авторства книги Вихід, місце, час, поділ за змістом і мету її написання.</p> <p>1.2 Проблема датування події Виходу.</p> <p>1.3 Провідні богословські ідеї.</p> <p>1.4 Богослужбові читання в ортодоксальній традиції.</p>	13	2	2			9					
Разом за ЗМ1	52	8	8			36					
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 2. (Назва)										
<p>Тема 1. Третя книга Мойсеєвого П'ятикнижжя з погляду ісагогіки та ввідних екзегетичних настанов.</p> <p>1.1 Назва, проблеми авторства книги Левит, місце, час, поділ за змістом і мета її написання.</p> <p>1.2 Провідні богословські ідеї.</p> <p>1.3 Богослужбові читання в ортодоксальній традиції.</p>	13	2	2			9					

<p>2. Екзегеза старозавітного законодавства про жертвоприношення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - жертва цілопалення; - хлібна жертва; - мирна жертва; - жертва за гріх. <p>3. Старозавітне священство. Аарон і його сини.</p>										
<p>Тема 2 Ісагогічні та загальні екзегетичні відомості за книгою Чисел</p> <p>1. Четверта книга Мойсеєвого П'ятикнижжя з погляду ісагогіки та ввідних екзегетичних настанов.</p> <p>1.1 Назва, проблеми авторства книги Чисел, місце й час, мета написання та поділ за змістом.</p> <p>1.2 Провідні богословські ідеї.</p> <p>1.3 Богослужбові читання в ортодоксальній традиції.</p> <p>2. Перший перепис ізраїльського народу.</p> <p>3. Екзегеза ключових подій, які відбулися на шляху ізраїльтян від Синаю до Ханаану.</p>	13	2	2			9				
<p>Тема 3. Ісагогічні та загальні екзегетичні відомості за книгою Повторення закону</p> <p>1. П'ята книга Мойсеєвого П'ятикнижжя з погляду ісагогіки та ввідних екзегетичних настанов.</p> <p>1.1 Назва (заголовок),</p>	13	2	2			9				

авторство й час написання (дата події), поділ за змістом і мета її написання. 1.2 Провідні богословські ідеї. 1.3 Богослужбові читання в ортодоксальній традиції. 2. Екзегетичний аналіз повторення ключових настанов Господнього Закону та нового Його витлумачення. 3. Екзегеза книги Второзаконня у Новозавітній та патристичній традиції (творіннях отців та учителів Церкви).											
Разом за ЗМ 2	30	6	6			18					
Тема 1. Книга Ісуса Навина 1. Ісагогічні відомості про книгу. 2. Ісус Навин – вождь ізраїльського народу. 3. Перехід через Йордан. Вхід у ханаанську землю. 4. Обставини здобуття Єрихона.	13	2	2			9					
Тема 2. Книга Суддів 1. Специфіка книги з погляду ісагогіки. 2. Історичні особливості періоду суддів. 3. Передумови і наслідки діяльності суддів: - Дебора і Варак; - Гедеон; - Ісффай;	13	2	2			9					

- Самсон. 4. Історичне та духовно-моральне значення книги Руф.													
Тема 3. Книги Царств 1. Особливості назви книг у різних традиціях. 2. Народження та покликання Самуїла. 3. Самуїл – останній суддя ізраїльського народу. 4. Початок періоду царів. Саул – перший ізраїльський цар. 5. Наслідки непослуху Саула. Помазання Давида.	12	2	2			8							
Тема 4. Період найбільшого розквіту Ізраїлю 1. Початок царювання Давида. Розквіт Давидового царства. 2. Моральне падіння Давида та його наслідки. Останні дні Давида. 3. Соломон – цар Ізраїлю. Будівництво Єрусалимського храму. 4. Розквіт Соломонового царства та моральне падіння Соломона та його наслідки.	13	2	2			9							
Тема 5. Книги Параліпоменон (Хронік) 1. Ісагогічні відомості про книги. 2. Розподіл священничих черг для богослужіння за царювання Давида. 3. Молитва царя Манасії	13	2	2			9							

– неканонічне місце в II книзі Палаліпоменон.												
Тема 6. Книги Параліпоменон (Хронік) 1. Ісагогічні відомості про книги. 2. Розподіл священничих черг для богослужіння за царювання Давида. Молитва царя Манасії – неканонічне місце в II книзі Палаліпоменон.	13	2	2			9						
Разом за ЗМ 3	78	12	12			54						
Тема 1. Друга і Третя книги Ездри, книги Товита та Юдифі 1. Ісагогічні відомості про книги Ездри. Історичне тло II і III книг Ездри. 2. Автор, час і мета написання книги Товита. Огляд змісту. 3. Відомості про книгу Юдифі. 4. Синтез історичності та алегорії в книзі Юдифі. Огляд змісту. Причини неканонічності книг.	13	2	2			9						
Тема 2. Книги Маккавейські 1. Ісагогічні відомості про книги. 2. Огляд сюжету книг. 3. Особливості еллінського панування. 4. Визвольна війна під проводом Маккавеїв. 5. Правління Маккавейської династії. 6. Іудея під владою Риму.	13	2	2			9						

7. Релігійно-моральний стан людства напередодні приходу у світ Спасителя.											
Разом за ЗМ 4	26	4	4			18					
Тема 1. Книга Іова 1. Загальні відомості про повчальні книги Старого Завіту. 2. Ісагогіка книги Іова. 3. Екзегетичний аналіз книги. 4. Основні елементи вчення книги: - вчення про ставлення Бога до світу та людини; - вчення про ангелів добрих і злих; - антропологія книги Іова; - есхатологія книги; - прообразність Іова.	13	2	2			9					
Тема 2. Псалтир: базові принципи ісагогіки книги 1. Ісагогіка книги: - відомості про священних письменників; - історія формування Псалтиря; - особливості надписів псалмів; - богослужбове використання Псалтиря; - поділ псалмів за змістом. 2. Екзегетичний аналіз пророчих псалмів (Псс. 2, 8, 21, 39, 44, 68, 108, 109).	13	2	2			9					
Тема 3. Псалтир:	13	2	2			9					

екзегетичний аналіз книги 1.Екзегеза повчальних псалмів (Псс. 1, 14, 90, 136). 2.Екзегетичний огляд молитовних псалмів (Псс. 50, 89). 3.Подячно-похвальні псалми (Псс. 33, 103).											
Тема 4. Книга Притч Соломона, Екклезіаста та Пісні пісень Соломона 1. Соломон як священний письменник. 2. Загальні відомості про книгу Притч. 3. Основні елементи вчення книги	13	2	2			9					
Тема 5. Неканонічна повчальна книга Премудрості Соломона 1. Ісагогічні відомості про книгу; 2. вчення про Премудрість Божу; 3. вчення про походження ідолопоклонства	13	2	2			9					
Тема 6. Неканонічна повчальна книга Премудрості Ісуса, сина Сирахового 1.Священний письменник та назва книги; 2.Характерна особливість змісту; 3.Молитва Ісуса, сина Сирахового. 4.Причини неканонічності книг	13	2	2			9					

Разом за ЗМ 5	78	12	12			54					
Тема 1. Пророки і явище профетизму в епоху Старого Завіту 1. Пророки як вісники Божої волі 2. Особливості покликання пророків та способи отримання одкровень 3. Пророчі книги як свідчення старозавітного профетизму	13	2	2			9					
Тема 2. Книга пророка Ісаї: ісагогічний аналіз 1. Відомості про Ісайю, його служіння та епоху. 2. Особливості складу та змісту книги. Питання авторства	13	2	2			9					
Тема 3. Книга пророка Ісаї: екзегетичний аналіз 1. пророцтво про піднесення гори Господньої; 2. покликання Ісаї до пророчого служіння; пророцтво про народження Еммануїла від Діви; 3. про служіння та якості Еммануїла; про пагін від кореня Єсеєвого; 4. про спраглу пустелю; про голос волаючого в пустелі; 5. пісні Отрока Господнього; про Помазаника Божого та Його Церкву.	13	2	2			9					
Тема 4. Книга пророка Єремії	13	2	2			9					

<p>1. Відомості про Єремію, його служіння та епоху.</p> <p>2. Особливості складу книги в різних текстах Святого Письма.</p> <p>3. Екзегетичний аналіз книги:</p> <ul style="list-style-type: none"> - покликання Єремії до пророчого служіння; - викриття недбайливих пастирів і лжепророків та передбачення про Пастиря з дому Давида; - пророцтво про спасіння та Новий Завіт; <p>4. Книга Плач Єремії:</p> <ul style="list-style-type: none"> - особливості назви та викладу книги; - огляд змісту. 														
<p>Тема 5. Книга пророка Єзекиїля: базові принципи ісагогіки та начала екзегетики</p> <p>1. Відомості про Єзекиїля, його служіння та епоху.</p> <p>2. Екзегетичний аналіз книги:</p> <ul style="list-style-type: none"> - видіння образу слави Господньої; - покликання Єзекиїля до пророчого служіння; - початок служіння пророка та його обов'язки; - чотири символічні дії, що зображають облогу Єрусалима; - видіння ідолослужіння в Єрусалимському храмі; - дві символічні дії (гл. 12); 	13	2	2			9								
<p>Тема 6. Книга пророка</p>	14	2	2		1	9								

<p>Єзекиїля: екзегетично-герменевтичний аналіз</p> <ul style="list-style-type: none"> - промова проти лжепророків; відповідь старійшинам-ідолопоклонникам. <p>Притча про дику виноградну лозу;</p> <ul style="list-style-type: none"> - алегорія невірної "дочки Єрусалима"; <p>притча про двох орлів та виноградну лозу;</p> <ul style="list-style-type: none"> - викриття хибної думки сучасників пророка щодо покарання та відповідальності; дві алегорії про царів і князів іудейських; - викриття ідолопоклонства перед старійшинами; алегорія про двох сестер – Оголу та Оголиву 											
<p>Тема 7. Книга пророка Даниїла</p> <p>1. Відомості про Даниїла, його служіння та епоху.</p> <p>2. Особливості складу книги в єврейському тексті Біблії та Септуагінті.</p> <p>3. Екзегетичний аналіз книги:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сон Навуходоносора про велетня; - видіння чотирьох тварин, "Старого днями" і "Сина Людського"; - одкровення про сімдесят седмиць; <p>4. Неканонічні місця в книзі пророка Даниїла:</p> <ul style="list-style-type: none"> - пісня трьох юнаків; - історія Сусанни; 	13	2	2		9						

- розповідь про Віла, дракона та шестиденне перебування Даниїла в рові з левами.												
Тема 8. Книги малих пророків Осії, Іоїля, Амоса, Авдія, Іони, Михея 1. Книга пророка Осії. 2. Книга пророка Іоїля. 3. Книга пророка Амоса. 4. Книга пророка Авдія. 5. Книга пророка Іони Книга пророка Михея.	13	2	2			9						
Тема 9. Книги малих пророків (Наума, Авакума, Софонії, Аггея, Захарії, Малахії) та неканонічні пророчі книги 1. Книга пророка Наума. Книга пророка Авакума 2. Книга пророка Софонії. Книга пророка Аггея. 3. Книга пророка Захарії. 4. Книга пророка Малахії. 5. Неканонічні пророчі книги Старого Завіту: - послання Єремії; - книга пророка Варуха	14	2	2		1	9						
Разом за ЗМ 6	145	18	18		2	81						
Усього годин	390	60	60		2	268						

Тематика семінарських занять

№	Назва теми з основними питаннями - план	Кількість годин
1.	Тема 1. Біблія: склад, структура та історія становлення біблійного канону 1. Біблія: загальна характеристика Книги книг	2

	<p>2. Поняття Богодухновенності. Критерії канонізації, канонічність і неканонічність книг Святого Письма</p> <p>3. Поняття біблійного канону. Структура та склад канону Старого Завіту, етапи канонізації.</p> <p>4. Александрійська і палестинська версії канону Старого Завіту. ТаНаХ. Старий Завіт ортодоксального християнства.</p>	
2.	<p>Тема 2. Буття – перша книга Мойсеєвого П'ятикнижжя</p> <p>1. Ісагогіка законодавчих книг Старого Завіту.</p> <p>1.1. Назва та проблема авторства П'ятикнижжя.</p> <p>1.2. Час, місце написання, структура і зміст Тори.</p> <p>1.3. Книга Буття: назва, зміст, богослужбові читання, провідні богословські ідеї.</p> <p>2. Екзегетичний аналіз Біблійної розповіді протворення світу (духовний, ангельський світ; дні творення матеріального світу).</p> <p>3. Перші люди і їхнє життя в раю. Гріхопадіння та його наслідки.</p> <p>4. Релігійно-моральний стан людства до потопу.</p>	2
3.	<p>Тема 3. Всесвітній потоп. Життєпис післяпотопного людства</p> <p>5. Причини і наслідки потопу. Наукові свідчення про потоп. Людство після потопу. Нащадки Ноя.</p> <p>6. Вавилонське стовпотворіння. Археологи про Вавилонську вежу.</p> <p>7. Патріархальний період. Авраам. Ісаак – спадкоємець Божихобітниць. Яків та Ісав. Йосиф та його брати. Причини і наслідки переселення ізраїльтян до Єгипту.</p>	2
4.	<p>Тема 4. Вихід: ісагогіко-екзегетичний аналіз книги. Ісагогічні та загальні екзегетичні відомості про другу книгу Мойсеєвого П'ятикнижжя.</p> <p>1.1 Назва, проблеми авторства книги Вихід, місце, час, поділ за змістом і мету її написання.</p> <p>1.2 Проблема датування події Виходу.</p> <p>1.3 Провідні богословські ідеї.</p> <p>1.4 Богослужбові читання в ортодоксальній традиції.</p>	2
	ЗМ1	
5.	<p>Тема 1. Третя книга Мойсеєвого П'ятикнижжя з погляду ісагогіки та ввідних екзегетичних настанов.</p> <p>1.1 Назва, проблеми авторства книги Левит, місце, час, поділ за змістом і мета її написання.</p> <p>1.2 Провідні богословські ідеї.</p> <p>1.3 Богослужбові читання в ортодоксальній традиції.</p> <p>2. Екзегеза старозавітного законодавства про жертвоприношення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - жертва цілопалення; - хлібна жертва; - мирна жертва; - жертва за гріх. <p>3. Старозавітне священство. Аарон і його сини.</p>	2
6.	Тема 2. Ісагогічні та загальні екзегетичні відомості за книгою Чисел	2

	<p>1. Четверта книга Мойсеєвого П'ятикнижжя з погляду ісагогіки та ввідних екзегетичних настанов.</p> <p>1.1 Назва, проблеми авторства книги Чисел, місце й час, мета написання та поділ за змістом.</p> <p>1.2 Провідні богословські ідеї.</p> <p>1.3 Богослужбові читання в ортодоксальній традиції.</p> <p>2. Перший перепис ізраїльського народу.</p> <p>3. Екзегеза ключових подій, які відбулися на шляху ізраїльтян від Синаю до Ханаану.</p>	
7.	<p>Тема 3. Ісагогічні та загальні екзегетичні відомості за книгою Повторення закону</p> <p>1. П'ята книга Мойсеєвого П'ятикнижжя з погляду ісагогіки та ввідних екзегетичних настанов.</p> <p>1.1 Назва (заголовок), авторство й час написання (дата події), поділ за змістом і мета її написання.</p> <p>1.2 Провідні богословські ідеї.</p> <p>1.3 Богослужбові читання в ортодоксальній традиції.</p> <p>2. Екзегетичний аналіз повторення ключових настанов Господнього Закону та нового Його витлумачення.</p> <p>3. Екзегеза книги Второзаконня у Новозавітній та патристичній традиції (творіннях отців та учителів Церкви).</p>	2
	ЗМ 2	
8.	<p>Тема 1. Книга Ісуса Навина</p> <p>5. Ісагогічні відомості про книгу.</p> <p>6. Ісус Навин – вождь ізраїльського народу.</p> <p>7. Перехід через Йордан. Вхід у ханаанську землю.</p> <p>Обставини здобуття Єрихона.</p>	2
9.	<p>Тема 2. Книга Суддів</p> <p>1. Специфіка книги з погляду ісагогіки.</p> <p>2. Історичні особливості періоду суддів.</p> <p>3. Передумови і наслідки діяльності суддів:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Дебора і Варак; - Гедеон; - Ієффай; - Самсон. <p>4. Історичне та духовно- моральне значення книги Руф.</p>	2
10.	<p>Тема 3. Книги Царств</p> <p>1. Особливості назви книг у різних традиціях.</p> <p>2. Народження та покликання Самуїла.</p> <p>3. Самуїл – останній суддя ізраїльського народу.</p> <p>4. Початок періоду царів. Саул – перший ізраїльський цар.</p> <p>5. Наслідки непослуху Саула. Помазання Давида.</p>	2

11.	Тема 4. Період найбільшого розквіту Ізраїлю 1. Початок царювання Давида. Розквіт Давидового царства. 2. Моральне падіння Давида та його наслідки. Останні дні Давида. 3. Соломон – цар Ізраїлю. Будівництво Єрусалимського храму. 4. Розквіт Соломонового царства та моральне падіння Соломона та його наслідки.	2
12.	Тема 5. Книги Параліпоменон (Хронік) 1. Ісагогічні відомості про книги. 2. Розподіл священничих черг для богослужіння за царювання Давида. 3. Молитва царя Манасії – неканонічне місце в II книзі Палаліпоменон.	2
13.	Тема 6. Книги Параліпоменон (Хронік) 1. Ісагогічні відомості про книги. 2. Розподіл священничих черг для богослужіння за царювання Давида. Молитва царя Манасії – неканонічне місце в II книзі Палаліпоменон.	2
	ЗМ 3	
14.	Тема 1. Друга і Третя книги Ездри, книги Товита та Юдифі 1. Ісагогічні відомості про книги Ездри. Історичне тло II і III книг Ездри. 2. Автор, час і мета написання книги Товита. Огляд змісту. 3. Відомості про книгу Юдифі. 4. Синтез історичності та алегорії в книзі Юдифі. Огляд змісту. Причини неканонічності книг.	2
15.	Тема 2. Книги Маккавейські 1. Правління Маккавейської династії. 2. Іудея під владою Риму. 3. Релігійно-моральний стан людства напередодні приходу у світ Спасителя.	2
	ЗМ 4	
16.	Тема 1. Книга Іова 1. Загальні відомості про повчальні книги Старого Завіту. 2. Ісагогіка книги Іова. 3. Екзегетичний аналіз книги. 4. Основні елементи вчення книги: - вчення про ставлення Бога до світу та людини; - вчення про ангелів добрих і злих; - антропологія книги Іова; - есхатологія книги; - прообразність Іова.	2
17.	Тема 2. Псалтир: базові принципи ісагогіки книги 1. Ісагогіка книги: - відомості про священних письменників;	2

	<ul style="list-style-type: none"> - історія формування Псалтиря; - особливості надписів псалмів; - богослужбове використання Псалтиря; - поділ псалмів за змістом. <p>2. Екзегетичний аналіз пророчих псалмів (Псс. 2, 8, 21, 39, 44, 68, 108, 109).</p>	
18.	<p>Тема 3. Псалтир: екзегетичний аналіз книги</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Екзегеза повчальних псалмів (Псс. 1, 14, 90, 136). 2. Екзегетичний огляд молитовних псалмів (Псс. 50, 89). 3. Подячно-похвальні псалми (Псс. 33, 103). 	2
19.	<p>Тема 4. Книга Екклесіаста та Пісні пісень Соломона</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Ісагогіка книги Екклесіаста. 2. Елементи вчення Екклесіаста. 3. Особливості книги Пісні пісень. Характеристика змісту 	2
20.	<p>Тема 5. Неканонічна повчальна книга Премудрості Соломона</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Ісагогічні відомості про книгу; 2. Вчення про Премудрість Божу; 3. Вчення про походження ідолопоклонства 	2
21.	<p>Тема 6. Неканонічна повчальна книга Премудрості Ісуса, сина Сирахового</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Священний письменник та назва книги; 2. Характерна особливість змісту; 3. Молитва Ісуса, сина Сирахового. 4. Причини неканонічності книг 	2
	ЗМ 5	
22.	<p>Тема 1. Пророки і явище профетизму в епоху Старого Завіту</p> <p>Пророки як вісники Божої волі</p> <p>Особливості покликання пророків та способи отримання одкровень</p> <p>Пророчі книги як свідчення старозавітного профетизму</p>	2
23.	<p>Тема 2. Книга пророка Ісаї: ісагогічний аналіз</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Відомості про Ісайю, його служіння та епоху. 2. Особливості складу та змістукниги. Питання авторства 3. Пророцтво про піднесення гори Господньої 	2
24.	<p>Тема 3. Книга пророка Ісаї: екзегетичний аналіз</p> <p>Покликання Ісаї до пророчого служіння; пророцтво про народження Еммануїла від Діви;</p> <p>Про служіння та якості Еммануїла; про пагін від кореня Єсеєвого;</p> <p>Про спраглу пустелю; про голос волаючого в пустелі;</p> <p>Пісні Отрока Господнього; про Помазаника Божого та Його Церкву.</p>	2
25.	<p>Тема 4. Книга пророка Єремії</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Відомості про Єремію, його служіння та епоху. 2. Особливості складу книги в різних текстах Святого Письма. 3. Екзегетичний аналіз книги: 	2

	<ul style="list-style-type: none"> - покликання Єремії до пророчого служіння; - викриття недбайливих пастирів і лжепророків та передбачення про Пастиря з дому Давида; - пророцтво про спасіння та Новий Завіт; <p>4. Книга Плач Єремії:</p> <ul style="list-style-type: none"> - особливості назви та викладу книги; - огляд змісту. 	
26.	<p>Тема 5. Книга пророка Єзекиїля: базові принципи ісагогіки та начала екзегетики</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Відомості про Єзекиїля, його служіння та епоху. 2. Екзегетичний аналіз книги: <ul style="list-style-type: none"> - видіння образу слави Господньої; - покликання Єзекиїля до пророчого служіння; - початок служіння пророка та його обов'язки; - чотири символічні дії, що зображають облогу Єрусалима; - видіння ідолослужіння в Єрусалимському храмі; - дві символічні дії (гл. 12); 	2
27.	<p>Тема 6. Книга пророка Єзекиїля: екзегетично-герменевтичний аналіз</p> <ul style="list-style-type: none"> - притча про киплячий котел і символ мовчання пророка; - обов'язки пророка в умовах його служіння; - суд над недбалими пастирями і спасіння через істинного Пастиря – Месію; - про Сеїр і духовне відродження; - Видіння сухих кісток і символ двох жезлів 	2
28.	<p>Тема 7. Книга пророка Даниїла</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Відомості про Даниїла, його служіння та епоху. 2. Особливості складу книги в єврейському тексті Біблії та Септуагінті. 3. Екзегетичний аналіз книги: <ul style="list-style-type: none"> - сон Навуходоносора про велетня; - видіння чотирьох тварин, "Старого днями" і "Сина Людського"; - одкровення про сімдесят седмиць; 4. Неканонічні місця в книзі пророка Даниїла: <ul style="list-style-type: none"> - пісня трьох юнаків; - історія Сусанни; - розповідь про Віла, дракона та шестиденне перебування Даниїла в рові з левами. 	2
29.	<p>Тема 8. Книги малих пророків Осії, Іоїля, Амоса, Авдія, Іони, Михея</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Книга пророка Осії. 2. Книга пророка Іоїля. 3. Книга пророка Амоса. 4. Книга пророка Авдія. 5. Книга пророка Іони Книга пророка Михея. 	2
30.	<p>Тема 9. Книги малих пророків (Наума, Авакума, Софонії, Аггея,</p>	2

Захарії, Малахії) та неканонічні пророчі книги 3. Книга пророка Наума. Книга пророка Авакума 4. Книга пророка Софонії. Книга пророка Аггея. 3. Книга пророка Захарії. 4. Книга пророка Малахії. 5. Неканонічні пророчі книги Старого Завіту: - послання Єремії; - книга пророка Варуха	
---	--

Тематика практичних занять
(не передбачено навчальним планом)

Тематика лабораторних занять
(не передбачено навчальним планом)

Самостійна робота студента
Самостійна робота студента

№	Назва теми	Кількість годин
	МОДУЛЬ 1. Загальна характеристика Біблії як священної книги християн. Перші книги Мойсеєвої Тори	
1.	Поняття канону та біблійного канону: критерії формування канонічних книг.	9
2.	Порівняльний аналіз біблійного та апокрифічного тексту.	9
3.	Джерела П'ятикнижжя: теорія документальних гіпотез.	9
4.	Створення світу в книзі Буття та в міфологіях народів Стародавнього Сходу.	9
5.	Характеристика старозавітних патріархів: Авраам, Ісак, Яків.	9
6.	Богословські аспекти всесвітнього потопу та його значення у світовій культурі.	9
7.	Вихід із Єгипту: історичний контекст і богословське значення.	9
	МОДУЛЬ 2. Інші законодавчі книги Старого Завіту	9
8.	Порівняння законодавства Мойсея з правовими кодексами Стародавнього світу.	9
9.	Жертвоприношення в книзі Левит та їх символічне значення.	9
10.	Переписи та народонаселення в книзі Чисел: богословський та історичний контекст.	9
11.	Второзаконня як оновлення Завіту: ключові відмінності від попередніх книг.	9
	МОДУЛЬ 3. Старозавітні канонічні історичні книги	9
12.	Завоювання Ханаану: біблійний та археологічний погляди.	9
13.	Судді Ізраїлю: роль і значення у період відсутності царської влади.	9
14.	Самуїл – пророк, суддя, священник: особливості його служіння.	9
15.	Розділення Ізраїльського царства та його наслідки.	8
16.	Храм Соломона: архітектурні особливості та богословська символіка.	9

	МОДУЛЬ 4. Неканонічні історичні книги Старого Завіту	9
17.	Книги Маккавейські: історична основа та богословське значення.	9
18.	Друга і Третя книги Ездри: порівняльний аналіз із канонічними текстами.	9
19.	Образ Товита як приклад праведного життя.	9
20.	Книга Юдифі: героїзм та богословські уроки.	9
	МОДУЛЬ 5. Повчальні (поетичні) старозавітні книги	9
21.	Проблема страждання у книзі Іова.	9
22.	Богословські ідеї Псалтиря: жанри та літургійне застосування.	9
23.	Символіка мудрості у книзі Притч Соломона.	9
24.	Пошук сенсу життя у книзі Екклесіаста.	9
25.	Любов та шлюб у богословському контексті Пісні пісень.	9
	МОДУЛЬ 6. Пророчі книги Старого Завіту	9
26.	Пророче служіння в Ізраїлі: характеристика основних функцій пророків.	9
27.	Книга пророка Ісаї: месіанські пророцтва та їх тлумачення в християнстві.	9
28.	Книга пророка Даниїла: апокаліптичні видіння та їх інтерпретація.	9
29.	Проблема ідолопоклонства у книгах малих пророків.	9
30.	Соціальна справедливість у пророчому вченні Амоса та Михея.	

Індивідуальні завдання та ІНДЗ

№	Назва теми/ кількість балів/форма контролю	Кількість годин
1	Промова проти лжепророків; відповідь старійшинам за книгою пророка Єзекеїля	1
2	Екзегеза книги пророка Софонії та Аггея	1

Індивідуальні навчально-дослідницькі завдання студентів:

1. Формування біблійного канону: історичний огляд
2. Юдейський та християнський канон Старого Завіту: відмінності та спільні риси
3. Біблійна герменевтика: основні методи тлумачення
4. Книга Буття та її богословське значення
5. Завіт Бога з Авраамом у книзі Буття
6. Всесвітній потоп: порівняльний аналіз біблійної та шумерської версії
7. Вихід із Єгипту: історичний та богословський аспект
8. Дарування Закону на Синаї: аналіз Десяти Заповідей
9. Жертвоприношення у Старому Завіті: богословське значення
10. Роль храму в релігійному житті Ізраїлю
11. Книга Чисел: випробування в пустелі та духовні уроки

12. Книга Второзаконня: поняття Завіту та оновлення Закону
13. Завоювання Ханаану: історичний та богословський аналіз
14. Судді Ізраїлю: духовне керівництво в часи анархії
15. Правління царя Давида: богословське осмислення
16. Причини розпаду об'єднаного Ізраїльського царства
17. Вавилонський полон та його вплив на юдаїзм
18. Пророче служіння Ісаї: месійні пророцтва
19. Пророк Єремія та ідея Нового Завіту
20. Видіння Єзекиїля: образ нового храму
21. Апокаліптичні мотиви у книзі Даниїла
22. Соціальна справедливість у пророцтвах Амоса та Михея
23. Псалтир як богословський та літургійний текст
24. Образ Месії у книгах малих пророків
25. Проблема страждань у книзі Іова
26. Філософія життя у книзі Екклезіяста
27. Символізм любові у Пісні пісень Соломона
28. Маккавейські війни: історичне та богословське значення
29. Неканонічні книги Старого Завіту: їх походження та

богословське значення

30. Старозавітні пророцтва у світлі Нового Завіту

** Індивідуальні завдання плануються, якщо передбачені навчальним планом, або за рішенням викладача*

** ІНДЗ – для змістового модуля, або в цілому для навчальної дисципліни визначається викладачем, з урахуванням специфіки дисципліни.*

Контроль та оцінювання навчальних досягнень студентів у процесі вивчення навчальної дисципліни

1. Поточний контроль (формативне оцінювання).

Робота на лекційному занятті оцінюється:

За участь в дискусії - **max 0,3 бала (5%)**, участь в експрес-опитуванні, експрес-тестуванні - **max 0,2 бала (3%)**

Робота на семінарському занятті оцінюється:

***7max (100%) / 6,5 max (93%) бала** = підготовка усної *доповіді* за одним із пунктів плану семінару – **max 1,5 бали (21,5%)** (можлива підготовка мультимедійної презентації на основі тексту доповіді (оцінюється додатково - **max 0,5 бала (7%)**) *за активність у дискусії* до 7 запитань доповідачам семінарського заняття - **max 1,5 бали (21,5%)**.

+ За цією частиною завдань можливі два варіанти підготовки: *конспект за всіма пунктами плану* семінару (написаний вручну) – за виконання цього варіанту завдання - **max 2 бали (28,5%)**, або ж завдання з зірочкою* – знання напам'ять цитати біблійного тексту, який вивчається (1-2 цитати) і до 5 речень осмислено пропрацьованого тексту з одного розділу книги Біблії, який аналізується (читацький рефлексивний щоденник за біблійними книгами) - **max 2,5 бали (35,5%)**.

+ За цією частиною роботи теж можливе виконання кількох варіантів завдань: **студентські тестові завдання** (формуються здобувачами освіти самостійно за кожним пунктом плану семінару), тобто – 10 тестових завдань за семінар або ж виконання **кейсового завдання** (наприклад, якщо розглядати історичний кейс – тоді це стосуватиметься аналізу історичних подій у світлі біблійного тексту, який розглядається на семінарі; коли ж порівняльний – тут вагомим буде співставлення важливих біблійних історичних паралелей із сучасністю; проблемний – розв’язання морально-етичної, біблійної дилеми або ж аналітичний кейс (біблійний текст з позиції герменевтики)), оцінюється **max 1,5 бали (21,5%)**. Теж альтернативним варіантом цієї частини роботи (як завдання з зірочкою*), можлива **підготовка міні-проєкту** (з аналізом біблійної книги, символіки, прообразних значень, історичного контексту, або ж ісагогічних даних про весь біблійний текст чи його значну частину, екзегетичних та герменевтичних інтерпретацій текстів, наприклад законодавчих, або ж історичних чи поетичних, пророчих книг, окремої книги, конкретних проблемно об’єднаних груп розділів біблійної книги) - **max 2,5 бали (35,5%)**.

+ **Підсумковий тест з теми семінару** (онлайн або письмовий) - **max 1,5 бал (21,5%)**.

Додатково можлива підготовка короткого **есе, виконання аналітичних чи творчих робіт, аналітичних таблиць, рефератів** за темою семінару - **max 0,5 бала (7%)**.

Самостійно робота здобувача освіти оцінюється:

За виконання ІНДЗ, написання наукових розвідок (тези доповідей) - семінару - **max 0,5 бала (7%)**, курсові роботи тощо.

2.Проміжний контроль - модульний тест (онлайн), комплексна контрольна робота, контрольний проєкт.

3.Підсумковий контроль. Форма контролю **залік (тестові завдання)** після перших двох модулів та **екзамен** у кінці вивчення дисципліни.

4.Додаткові методи оцінювання (взаємооцінювання: здобувачі освіти аналізують роботи одне одного; самооцінювання чи можливість застосування квізів (Kahoot, Quizizz) для перевірки знань).

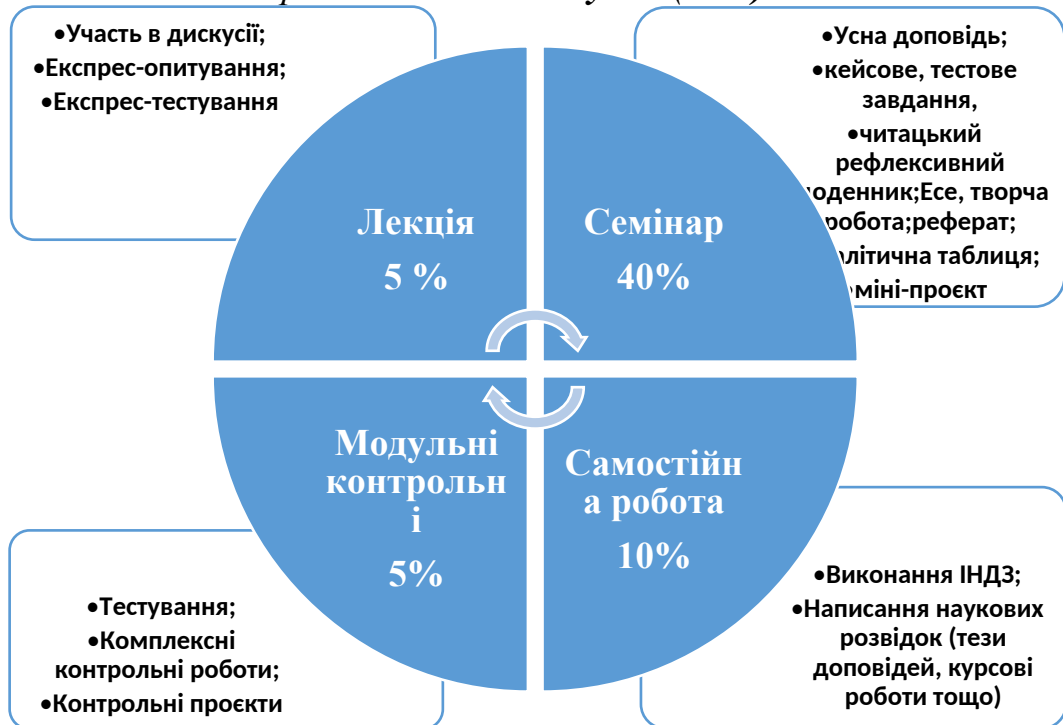
Ефективність засвоєння здобувачами освіти матеріалу курсу **«Ісагогіка, герменевтика та екзегетика Старого Завіту»** багато в чому залежить від системи заходів поточного та проміжного контролю. Відповідно для цього курсу передбачено такі види контролю знань: семінари, модульні тестові завдання, комплексні контрольні роботи, залік, екзамен.

Підсумкова оцінка знань студентів підводиться під час іспиту з обов’язковим урахуванням результатів проміжного контролю і передбачає рейтингову систему. Рейтингова система оцінки знань

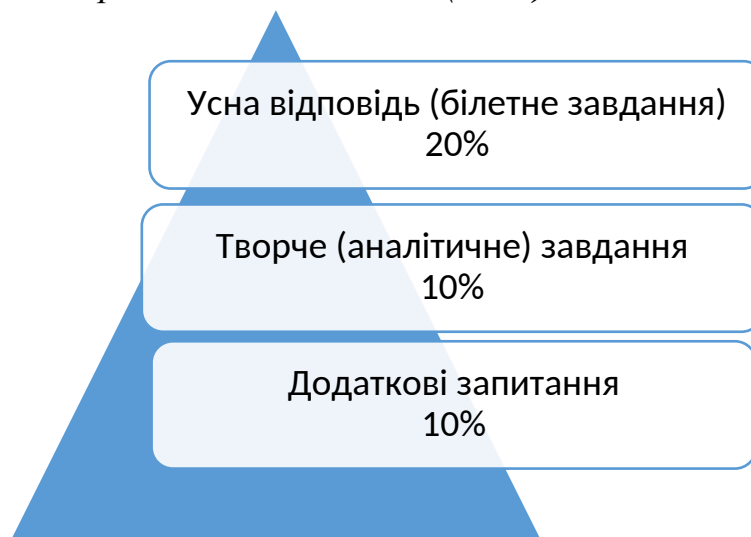
здобувача освіти є сумою балів за такими видами звітної діяльності: робота на семінарських, лекційних заняттях, виконання модульних тестових завдань або ж комплексних контрольних робіт (проектів), написання рефератів, есе та усне опитування та ін.

Отже, під час вивчення навчальної дисципліни пропонуються такі види та форми контролю

I. Поточний контроль: змістові модулі – (60%)

II. Підсумковий контроль: залік / екзамен (40 %)

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

- ✓ **1-2 бали** – усна відповідь на конкретне запитання (не репродуктивного характеру) на лекційному чи семінарському занятті в ході фронтального опитування;
- ✓ Крім усної відповіді передбачено загальні принципи розподілу балів за інші види роботи:
- ✓ **1-2 бали** – змістовне доповнення (мінімально – 2 хвилини);
- ✓ **5 балів** – тест (10 питань);
- ✓ **1-2 бали** – формулювання змістовних запитань до доповідача;
- ✓ **1-3-5 балів** – творче завдання на картці не тестового характеру (залежно від рівня складності – максимально 3-5 балів (визначається за конкретне завдання));
- ✓ **1-5 балів** – підготовка презентації з глибоким смисловим навантаженням до теми лекційного чи семінарського заняття (за погодженням із викладачем).
- ✓ Перелічені види роботи можуть виконуватися не тільки на семінарському занятті. Максимальна кількість балів, яку можливо отримати за один змістовий модуль – 30.

Критерії оцінювання результатів навчання (з навчальної дисципліни) на підсумковому контролі

Оцінювання програмних результатів навчання здобувачів освіти здійснюється за шкалою європейської кредитно-трансферної системи (ECTS).

Критерієм успішного оцінювання є досягнення здобувачем вищої освіти мінімальних порогових рівнів (балів) за кожним запланованим результатом навчання.

«А» (100-90 балів) – відмінно – отримує здобувач(ка), який(а) демонструє високі аналітичні здібності та конкретні фахові знання в предметній царині курсу «ІГЕ Старого Завіту»; вміє застосовувати їх в процесі розв’язання змодельованих проблемних ситуацій; здатен(а) реалізовувати набуті компетенції в міжособистісному спілкуванні та професійній діяльності.

«В» (89-80 бали) – добре – оцінка, котра підсумовує достатній рівень аналітичних здібностей здобувача(ки) в предметному полі курсу «ІГЕ Старого Завіту» й здатність чітко формулювати фактологічні узагальнення щодо проблемних базисів дисципліни

«С» (79-70 балів) – добре – вказує на належну культуру фахової обізнаності в із проблем курсу, що межує з певними труднощами щодо аналітичних узагальнень чи фактологічних даних

«D» (69-60 балів) – задовільно – недостатню фахову культуру обізнаності та часткові знання предметної царини дисципліни

«E» (59-50 бали) – задовільно – дуже хаотичні та невпевнені знання з курсу, неналежну фахову культуру

«Fx» (49-35 бали) – незадовільно – фрагментарні й несистемні знання предметного поля дисципліни. (оцінка «незадовільно» з можливістю повторного складання)

«F» (34-0 балів) – незадовільно без права перездачі – відсутність належних знань й не засвоюваність базових концептів курсу. (оцінка «незадовільно» з обов’язковим повторним вивченням дисципліни)

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для іспиту	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
81-89	B	добре	
71-80	C		
61-70	D	задовільно	
50-60	E		
35-49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Методи та освітні технології навчання

В ході викладання застосовуються: метод проблемного викладу матеріалу, опитування й аналізу, дискусії й полеміки, мозковий штурм, метод тестування.

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

- модульні контрольні роботи;
- стандартизовані тести;
- реферати;
- рецензії першоджерел (філософських статей і витягів з філософської літератури);
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Формами поточного контролю є усна відповідь студента або ж письмова (тестування, творча робота, модульна контрольна робота).

Політика академічної доброчесності

Дотримання політики щодо академічної доброчесності учасниками освітнього процесу при вивченні навчальної дисципліни регламентовано такими документами:

- ✓ «Етичний кодекс Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича» <https://www.chnu.edu.ua/media/jxdbsozb/etychnyi-kodeks-chernivets-koho-natsionalnoho-universytetu.pdf>
- ✓ «Положенням про виявлення та запобігання академічного плагіату у Чернівецькому національному університету імені Юрія Федьковича» <https://www.chnu.edu.ua/media/n5nbzwwb/polozhennia-chnu-pro-plahi-at-2023plusdodatky-31102023.pdf>

Рекомендована література

Основна література:

1. Біблія. Канонічний текст. – Київ: Українське біблійне товариство, 2011. – 1488 с.
2. Чайлдс Б. Вступ до Старого Завіту як християнської Біблії / Пер. з англ. – Львів: Свічадо, 2018. – 540 с.
3. Фі Г., Стюарт Д. Як читати Біблію з користю. – Київ: Кайрос, 2020. – 320 с.
4. Вольф Б. Вступ до Старого Завіту. – Львів: Українська богословська академія, 2019. – 400 с.
5. Голдсворзі Г. Євангеліє і царство. – Київ: Дух і Літера, 2017. – 280 с.
6. Кінієр К. Контекстуальний коментар до Старого Завіту. – Львів: Місіонер, 2016. – 512 с.

7. Гебелеін Ф. Тлумачний коментар на Старий Завіт. – Київ: Богослов, 2015. – 600 с.
8. Вітт Г. Герменевтика Старого Завіту. – Київ: Духовна академія, 2014. – 450 с.
9. Александер Т.Д. Тлумачення П'ятикнижжя. – Львів: Свічадо, 2013. – 388 с.
10. Лонгман Т. Старозавітна поезія: структура та богослов'я. – Київ: Кайрос, 2018. – 256 с.
11. Кіднер Д. Старий Завіт: структура та основні ідеї. – Київ: Християнська думка, 2015. – 312 с.
12. Баранов О.М. Вступ до біблійної герменевтики. – Львів: Свічадо, 2016. – 290 с.
13. Крайг Б. Дослідження текстів Старого Завіту. – Київ: Богослов, 2018. – 328 с.
14. Брюггеман В. Теологія Старого Завіту. – Львів: Українська богословська академія, 2021. – 504 с.
15. Гесс Р. Історія та археологія Старого Завіту. – Київ: Духовна академія, 2019. – 340 с.

Додаткова

1. Кініер К. Контекстуальний коментар до Старого Завіту. – Львів: Місіонер, 2016. – 512 с.
7. Гебелеін Ф. Тлумачний коментар на Старий Завіт. – Київ: Богослов, 2015. – 600 с.
2. Вітт Г. Герменевтика Старого Завіту. – Київ: Духовна академія, 2014. – 450 с.
3. Александер Т.Д. Тлумачення П'ятикнижжя. – Львів: Свічадо, 2013. – 388 с.
4. Лонгман Т. Старозавітна поезія: структура та богослов'я. – Київ: Кайрос, 2018. – 256 с.

Посилання на інформаційні ресурси

Кафедра Біблійних наук УКУ:
<https://www.youtube.com/@КафедраБіблійнихнаукУКУ> Old Testament / Старий Завіт: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLIAJUWdv6O036Ux7fwh5r6HtOqUQn6j8D>

*Детальна інформація щодо вивчення курсу «Назва навчальної дисципліни» висвітлена у робочій програмі навчальної дисципліни
 (посилання на робочу програму навчальної дисципліни,
 що розміщена на сайті кафедри)*